

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Έρχονται οι Γερμανοί...

Πέρασε καιρός και στο χωριό πάψαμε να μιλάμε για τα Καλάβρυτα και τους Γερμανούς. Κάθε οικογένεια έκανε αγώνα για να έχει φαγητό στο καθημερινό τραπέζι και να δίνει και το κατιτί της στους αντάρτες. Τις Κυριακές, όμως, θέλαμε να δούμε συγγενείς, γνωστούς και φίλους. Ακόμα κι όταν έκανε παγωνιά, η πλατεία γέμιζε κόσμο. Αγόρια και κορίτσια αντάλλαζαν ματιές και χαμόγελα, άνθιζαν αγάπες. Μαθαίναμε και τα νέα του χωριού. Πότε θα γεννήσει η Σταυρούλα του Θωμά, ο γιος του Αντώνη του μαραγκού αρραβωνιάστηκε τη μικρή κόρη του Μαρούκα και η μεγάλη τα 'βαψε μαύρα γιατί θα μείνει γεροντοκόρη. Και η γριά Φανή, η ξεματιάστρα του χωριού, είναι στα τελευταία της.

Οι αναπνοές άχνιζαν στον παγωμένο αγέρα και τα μάτια δάκρυζαν, αλλά το κουβεντολόι δεν έλεγε να λειώσει.

Ήταν μια από κείνες τις συνηθισμένες Κυριακές. Το κακάρισμα του πολυβόλου που ακούστηκε από την κοντινή πλαγιά έκοψε απότομα τις συζητήσεις. Ερχόταν από την Καναπίτσα, εκεί που είχαν τα πολυβολεία τους οι αντάρτες. Όλοι αναρωτιόνταν ποιους πολυβολούσαν.

Οι χωριανοί κοιτάχτηκαν τρομαγμένοι και άρχισαν να σκορπίζουν σαν τρομαγμένα πουλιά.

Καμιά εικοσαριά Γερμανοί στρατιώτες οπλισμένοι πετάχτηκαν μπροστά μας λες και τους γέννησε η κόλαση. Έσερναν μαζί τους και μερικά άγρια σκυλιά που γάβγιζαν, έδειχναν τα κοφτερά τους δόντια και πάγωναν το αίμα μας. Πιο πολύ, όμως, γάβγιζαν οι στρατιώτες. Φώναζαν «σνελ, σνελ», δηλαδή γρήγορα, γρήγορα, και μας έσπρωχναν όλους στην πλατεία.

Μαζί τους είχαν κι ένα διερμηνέα, ψηλό και αδύνατο, κατάμαυρα ντυμένο, ίδιος με το χάρο έμοιαζε. Ο επικεφαλής αξιωματικός ήταν μισή μερίδα ανθρωπάκι, κοντός και αδύνατος. Χωρίς τη στολή με τα παράσημα θύμιζε το Στράτο, τον αγαθό αλλά καλόκαρδο χωριανό μας που έκανε τα θελήματα στο χωριό και οι νοικοκυρές του 'διναν κι από καμιά δεκάρα.

Ο διερμηνέας ανέβηκε στο πεζούλι για να τον βλέπουμε και να τον ακούμε όλοι.

— Να έρθει αμέσως ο κοινοτάρχης του χωριού και ο παπάς, διέταξε.

Ο κοινοτάρχης, άσπρος από το φόβο του, έκανε μερικά βήματα μπροστά. Τον παπα-Λάζαρο τον έσυραν οι στρατιώτες χωρίς το ράσο και το καλυμαύχι του.

— Πες μας, πού κρύβονται οι αντάρτες; ρώτησε ο διερμηνέας τον κοινοτάρχη και η φωνή του ήταν πιο παγωμένη και από τις σταγόνες της βροχής που είχαν αρχίσει να πέφτουν.

— Δεν ξέρω. Τη μια μέρα είναι στο κοντινό βουνό και την άλλη στο άλλο, πέρα από τη μεγάλη χαράδρα. Μετα-

κινούνται συνέχεια. Έρχονται τις νύχτες στο χωριό για να μας πάρουν τρόφιμα, είπε ο κοινοτάρχης και η φωνή του μόλις ακουγόταν.

— Εσύ, παπά, ξέρεις πού κρύβονται οι αντάρτες; Ξαναρώτησε ο διερμηνέας.

— Εγώ είμαι άνθρωπος του Θεού, δεν έχω σχέση με αυτούς τους αντίχριστους. Και ο παπάς έκανε το σταυρό του.

Ο διερμηνέας γύρισε στον αξιωματικό και του μίλησε γερμανικά. Εκείνος μ' ένα γνέψιμο έδωσε μια διαταγή.

Πέντε στρατιώτες πήραν τον κοινοτάρχη και τον παπα-Λάζαρο πίσω από την εκκλησία. Ακούσαμε δυο πυροβολισμούς. Όλοι καταλάβαμε ότι τους είχαν εκτελέσει.

— Ποιος θα μας πει τώρα πού είναι οι αντάρτες; ρώτησε ο διερμηνέας και η φωνή του έκανε τα φυλλοκάρδια μας να τρέμουν.

Κανένας δεν απάντησε. Ακόμα και να ήξεραν οι χωριανοί, δε θα το μαρτυρούσαν. Οι αντάρτες θα έβρισκαν τον προδότη και το τέλος του θα ήταν μαρτυρικό.

Ο κοντοστούπης αξιωματικός έδωσε ξανά διαταγές και μια ομάδα στρατιώτες ανηφόρισαν προς τα τελευταία σπίτια του χωριού. Ανασάναμε ανακουφισμένοι. Πιστέψαμε ότι πήγαιναν στο βουνό να κυνηγήσουν τους αντάρτες. Όταν όμως είδαμε τον καπνό ν' ανεβαίνει στον ουρανό, καταλάβαμε: έκαιγαν το χωριό. Οι Γερμανοί είχαν μελετήσει καλά το σχέδιό τους. Ο αγέρας φυσούσε από το βουνό και σε λίγο θα καίγονταν όλα τα σπίτια.

Οι δολοφόνοι έφυγαν με στρατιωτικό βηματισμό μαζί με τα σκυλιά τους που γάβγιζαν ασταμάτητα, λες και

ήταν θυμωμένα που δεν τα άφησαν να μας κατασπαράξουν. Μόλις χάθηκαν στη στροφή, οι χωριανοί έτρεξαν να γλιτώσουν ό,τι μπορούσε να σωθεί.

Ο Θεός όμως είχε άλλα σχέδια. Το σύννεφο που είχε καθίσει στην κορφή του βουνού κατηφόρισε, στάθηκε πάνω από το χωριό και άδειασε όλο το νερό που κουβαλούσε. Η φωτιά έσβησε. Μόνο δυο τρία σπίτια κάηκαν. Οι χωριανοί στέκονταν μέσα στη δυνατή βροχή, φώναζαν, παραληρούσαν από χαρά και με τα μάτια στραμμένα στον ουρανό ευχαριστούσαν το Μεγαλοδύναμο που σώθηκαν τα σπίτια τους.

Την επομένη θάψανε τον κοινοτάρχη και τον παπα-Λάζαρο. Η παπαδιά ήταν γκαστρομένη στο μήνα της, με δυσκολία περπατούσε τις τελευταίες μέρες. Την ώρα που κατέβαζαν στον τάφο τον παπά, την έπιασαν οι πόνοι. Η μεγάλη κόρη της, η Διαμαντούλα, έτρεξε και φώναξε τη μαμή. Σε λίγη ώρα γέννησε αγοράκι. Τη μια στιγμή η παπαδιά σπάρραξε στο κλάμα για το σκοτωμένο άντρα της και την άλλη έσφιγγε το μωρό στην αγκαλιά της, το χάιδευε και του 'λεγε: «Παιδάκι μου, καφερό, θα μεγαλώσεις ορφανό. Θα σε βαφτίσουμε Λάζαρο, τ' όνομα του πατέρα σου, και θα σε φροντίσω, να γίνεις καλός άνθρωπος σαν κι εκείνον...»

Οι αντάρτες φάνηκαν λίγες μέρες αργότερα, όταν βεβαιώθηκαν από τις φρουρές τους στα ψηλώματα ότι οι Γερμανοί είχαν φύγει από τα μέρη μας. Ζητούσαν τρόφιμα από τους χωριανούς. Αναγκαστήκαμε να τους δώσουμε από το υστέρημά μας, αφού δεν μπορούσαμε να κάνουμε διαφορετικά. Ένα παράπονο όμως κι ένα μεγά-

λο «γιατί» τριγύριζε στο μυαλό μας. Γιατί δε μας υπερασπίστηκαν; Γιατί ενώ ήταν διπλάσιοι στον αριθμό από τους Γερμανούς κι έβλεπαν τη φωτιά στο χωριό δεν έριξαν ούτε μια σφαίρα; Γιατί δεν έδωσαν μάχη με τους εχθρούς, αφού ο σκοπός τους ήταν να πολεμούν για να διώξουν τους κατακτητές;

Κανένα στόμα όμως δεν τόλμησε ν' ανοίξει. Ο φόβος τα κρατούσε όλα κλειστά.

Καινούριος κοινοτάρχης διορίστηκε ο Παύλος Δημητρώλιας. Πλούσιος νοικοκύρης, είχε κληρονομήσει από τον πατέρα του καρπερά χωράφια, ολόκληρο δάσος από καστανιές και βουνοπλαγιές με πελώρια δέντρα για υλοτομεία. Στο χωριό κανένας δεν τον συμπαθούσε, γιατί έπινε το αίμα της φτωχολογιάς. Μόλις μάθαινε ότι κάποιος χωριανός βρισκόταν στην ανάγκη να πουλήσει το χωράφι του για να πληρώσει τα χρέη του, τον διπλάρωνε και το αγόραζε μισοτιμής. Εκείνοι που επίσης δεινοπαθούσαν ήταν οι ξυλοκόποι. Δούλευαν στα δασοτόπια του κόβοντας αιωνόβια δέντρα, ακόμα και τις Κυριακές και τις γιορτές. Ο ίδιος, καβάλα στ' άλογό του, επιστατούσε μήπως σταματήσουν για λίγο, ούτε τσιγάρο δεν προλάβαιναν ν' ανάψουν. Έφευγε όταν έρχονταν τα φορτηγά να φορτώσουν τα ξύλα για να τα μεταφέρουν στα Γιάννενα και να τα πουλήσουν. Κι όσο οι τσέπες του γέμιζαν λεφτά, τόσο η τσιγκουνιά του πλήθαινε. Οι χωριανοί έλεγαν ότι τις Κυριακές δεν πήγαινε στην εκκλησία για να μη ρίξει στο δίσκο τον οβολό του. Όταν δεν έτρεχε στα κτήματά του, έκανε παρέα με το νοματάρχη και δυο τρεις χωριανούς. Μπεκρόπιναν ως αργά τη νύ-

χτα, κι όταν έρχονταν σε μεγάλα κέφια βαρούσαν κι από καμιά τουφεκιά.

Όσο σκληρός, τσιγκούνης και αρπάχτρας ήταν ο νέος κοινοτάρχης, τόσο καλόκαρδη, συμπονετικιά και καταδεχτική ήταν η Μέλπω, η θυγατέρα του. Όμορφη σαν Παναγιά, είχε μάτια πράσινα στο χρώμα του άγουρου αμύγδαλου, μαλλιά έναν καταρράκτη από μέλι και για χείλια δυο κούμαρα ώριμα και γλυκά. Μάνα δε γνώρισε, πέθανε όταν τη γέννησε. Ο Δημητρούλιας δεν ξαναπαντρεύτηκε. Πήρε κοντά του την ανύπαντρη αδερφή του, τη Σμαράγδα, κι εκείνη μεγάλωσε την κόρη του.

Όλα τα παλικάρια του χωριού γλυκοκοίταζαν τη Μέλπω αλλά ως εκεί. Δεν περνούσε απ' το μυαλό κανενός ότι θα την έκανε ποτέ γυναίκα του. Και μόνο ο Παννακός, που δούλευε στα κτήματα του πατέρα της, τόλμησε να κάνει όνειρα.

Την είδε μια Κυριακή στην εκκλησιά κι έσκασαν χιλιάδες λαμπερά βαρελότα στο μυαλό του. Τα δεκαοχτώ του χρόνια βρόντηξαν δυνατά στις φλέβες του. Ήθελε να την αρπάξει στα χέρια του και μέσα στο κοντινό δάσος να σμίξουν σαν τους πρωτόπλαστους στον παράδεισο. Λες και ήταν μαγνήτες τα μάτια του τράβηξαν την προσοχή της Μέλπως. Γύρισε και τον κοίταξε και τα μάγουλά της βάρθηκαν κόκκινα απ' την ταραχή.

Από κείνη τη μέρα, τις λίγες φορές που συναντιόνταν στη βρύση, στην πλατεία και στην εκκλησιά, μόνο οι ματιές που άλλαζαν μαρτυρούσαν την αναστάτωση που ένιωθαν στις καρδιές τους. Ούτε λόγια, ούτε ξεμοναχιάσματα. Αν και χωριανοί, είχαν λίγες ευκαιρίες να βλέπο-

νται. Εκείνος δούλευε ως αργά το βράδυ, κι εκείνη κλεισμένη στο σπίτι σπάνια έβγαινε για να επισκεφτεί μια δυο φίλες της. Και η θεία Σμαράγδα, σωστός κέρβερος, στεκόταν πίσω απ' την πόρτα και την περίμενε να γυρίσει.

Ώσπου μια Κυριακή, η θεία της, πασαλειμμένη με λάδια και αλεύρια, της φώναξε:

— Μέλπω, τρέχα στη Δόμνα να σου δώσει δυο τρεις φούχτες καρυδόψιχα γιατί δε μου φτάνει για τον μπακλαβά.

Η Μέλπω δεν περίμενε να της το πει η θεία της δεύτερη φορά. Κατρακύλησε δυο δυο τα σκαλιά, και με την καρδιά της έτοιμη να πεταχτεί από το στήθος ξεκίνησε τρεχάτη. Το σπίτι της Δόμνας ήταν δίπλα στου Παννακού και είχε την ελπίδα ότι μπορεί και να τον συναντούσε. Με τα καρύδια μέσα στην πετσέτα και ρίχνοντας κρυφές ματιές στα παράθυρα του Παννακού, γύριξε στο σπίτι της. Δεν πρόλαβε να στρίψει στη γωνία, κι ένιωσε δυο δυνατά μπράτσα να την αρπάζουν από πίσω. Ο Παννακός την κόλλησε στον τοίχο έτοιμος να την αρχίσει στα φιλιά.

— Μη, Παννακό. Θα μας δει κανένα μάτι, κι αν το μάθει ο πατέρας μου θα με σφάξει.

— Το ξέρω ότι μ' αγαπάς κι εσύ, από δω κι ύστερα ζωή χωρίς εσένα δεν υπάρχει. Μια μέρα θα γίνεις γυναίκα μου, να το θυμάσαι.

Της έσιαξε τα μαλλιά που είχαν ανακατωθεί, και όμορφος σαν αρχάγγελος την άφησε σύξυλη και πήρε να κατηφορίζει. Τα καρύδια είχαν χυθεί στο λασπωμένο δρόμο, γύρισε με την πετσέτα άδεια.

— Της σώθηκαν της Δόμνας τα καρύδια, φώναξε από τη

σκάλα, κι έτρεξε να κρυφτεί στην κάμαρά της για να μη δει η Σμαράγδα την ταραχή και τα ξαναμμένα της μάγουλα.

Μια μέρα χτύπησε η πόρτα. Η Μέλπω ήταν μόνη στο σπίτι. Έτρεξε και την άνοιξε.

— Καλημέρα, είπε ο Γιαννακός, και μπήκε με ανάλαφρο βήμα. Η Μέλπω σαστισμένη παραμέρισε για να του κάνει τόπο να περάσει στην κουζίνα και ν' αφήσει ένα καλάθι με ζαρζαβατικά από τα κτήματά τους. Ο διάδρομος ήταν στενός, άγγιξαν ο ένας τον άλλον και η Μέλπω ένιωσε μια γλυκιά ανατριχίλα από την κορυφή ως τα νύχια. Την ώρα που έφευγε ο Γιαννακός, την κάρφωσε με μάτια κατάρματα που έκαιγαν.

— Θα τα ξαναπούμε εμείς οι δυο – και τα λόγια του ήταν σαν μια υπόσχεση.

Ένας κούνελος είχε γεράσει και η γιαγιά αποφάσισε ότι ήταν καιρός να γίνει στιφάδο. Κάλεσε τη μάνα μου, εμένα και τη Μαριάνθη, το θείο Θύμιο, τη θεία Βασιλική και τα ξαδέρφια μου, για να φάμε όλοι μαζί. Όσο μαγειρευόταν ο κούνελος, η κουβέντα είχε ανάψει για τα καλά.

— Στα τσακίδια και στον αγύριστο να πάνε οι Γερμαναράδες, έλεγε η μάνα μου.

Λίγες μέρες πριν, στις 12 Οκτωβρίου, είχε φύγει και ο τελευταίος από την Ελλάδα και ο λαός πανηγύριζε.

— Μη χαιρέσαι, Ευγενία, έρχονται τα χειρότερα – ο θείος Θύμιος πάντα με τον κακό λόγο στο στόμα.

— Πιατί το λες αυτό, Θύμιο; Τώρα πια έχουμε κυβέρνηση

και πρωθυπουργό, το Γεώργιο Παπανδρέου. Ελπίζω να τα πάει καλά, με τους κομμουνιστές υπουργούς που έβαλε στο κυβερνητικό συμβούλιο, και να ζήσει ήσυχες μέρες ο τόπος, έλεγε ο παππούς έτοιμος να καβγαδίσει με το γιο του.

— Πατέρα, μην έχεις πολλές ελπίδες. Πριν ακόμα φύγουν οι Γερμανοί, έφτασε εγγλέζικος στρατός στην Αθήνα και σίγουρα δεν ήρθαν για καλό σκοπό. Πλάκωσαν από την Αίγυπτο και οι Έλληνες στρατιώτες της Ορεινής Ταξιαρχίας, τα Τάγματα Ασφαλείας εξακολουθούν να τρομοκρατούν τους αριστερούς, και η Χωροφυλακή, μαζί και η Αστυνομία, δεν αφήνουν σε χλωρό κλαρί τους κομμουνιστές. Όλα αυτά δε θα μας βγουν σε καλό.

— Τι 'ναι πάλι αυτά τα Τάγματα Ασφαλείας; απόρησε η μάνα μου.

— Αποβράσματα της κοινωνίας, είπε ο παππούς. Έπεσαν δίπλα στους Γερμανούς, κι εκείνοι άλλο που δεν ήθελαν. Τους όπλισαν, τους έντυσαν με γερμανικές στολές, τους τάζαν για να πολεμούν τους κομμουνιστές. Μερικοί το έκαναν από ιδεολογία, θαμπωμένοι από τα φασιστικά ιδεώδη. Άλλοι γιατί είχαν προηγούμενα με τους κομμουνιστές και ζητούσαν προστασία από τους Γερμανούς, αλλά κυρίως για να μπορέσουν να εκδικηθούν τους εχθρούς τους.

— Ελάτε τώρα, αφήστε τα πολιτικά και καθίστε στο τραπέζι, η γιαγιά έκοψε την κουβέντα.

— Τα παιδιά δεν ήρθαν ακόμα; είπε η θεία Βασιλική ανήσυχη.

— Βάλε να φάμε, μάνα, κι ας μείνουν νηστικά. Αυτά όλο

στα βουνά γυρίζουν. Οι αντάρτες έδωσαν όπλο στο Λευτέρη και τον έμαθαν να το χρησιμοποιεί.

— Καλά, δεν έχεις κουκούτσι μυαλό στο κεφάλι σου; Ο Λευτέρης είναι παιδί ακόμα, γιατί τον αφήνεις να τριγυρνάει μαζί τους; Θέλεις να μας βρει καμιά συμφορά; Η γιαγιά είχε θυμώσει για τα καλά.

— Πες τα, μητέρα. Εμένα δε με ακούει πια κανένας. Ο Θύμιος καμαρώνει το γιο του που κρατάει τουφέκι. Εμένα όμως κάθε μέρα τρέμει το φυλλοκάρδι μου. Φοβάμαι μη μου φέρουν το παιδί μου σκοτωμένο. Θα πάρει στο λαϊμό του και το Νίκο. Εκείνος είναι και λιγάκι αγαθός, ο Λευτέρης τον σέρνει από τη μύτη... Και η θεία Βασιλική ήταν έτοιμη να βάλει τα κλάματα.

Αρχίσαμε να τρώμε. Κανένας μας δεν ευχαριστήθηκε το φαγητό της γιαγιάς, εκτός από τη Μαριάνθη. Όση ώρα κρατούσε η κουβέντα εκείνη τριγύριζε στην κουζίνα καιτσιμπολογούσε πότε λίγο ψωμί, πότε καμιά ελιά. Οι υπόλοιποι φάγαμε χωρίς να μιλάμε, ο καθένας χαμένος στις δικές του σκέψεις.

Δεν πέρασαν δυο μήνες και τα κακά μαντάτα έφτασαν στο χωριό σαν αστραπή. Ο Γεώργιος Παπανδρέου, ο πρωθυπουργός της χώρας, ζήτησε από τον ΕΛΑΣ να διαλυθεί. Το ΕΑΜ αρνήθηκε και κάλεσε στις 3 Δεκεμβρίου το λαό σε παναθηναϊκό συλλαλητήριο διαμαρτυρίας. Η κυβέρνηση το απαγόρευσε, αλλά πλήθος κόσμου μαζεύτηκε μπροστά στο σπίτι του πρωθυπουργού, στην οδό Βασιλίσσης Σοφίας και στην πλατεία Συντάγματος. Η αστυνομία φοβήθηκε μήπως γίνουν ταραχές και άρχισε να πυροβολεί. Έπεσαν κορμιά στους δρόμους. Την άλλη

μέρα έγινε ξανά συγκέντρωση στην πλατεία. Ο λαός ήθελε να διαμαρτυρηθεί για τους σκοτωμένους. Και πάλι μίλησαν τα όπλα, και η φωτιά που τόσο καιρό ήταν έτοιμη ν' ανάψει φούντωσε...

